

Sterven als alledaags kunstje

‘De meeste mensen sterven trouwens per ongeluk, alsof je een kopje laat vallen.’ Het themanummer *Ars moriendi* van het literaire tijdschrift-in-boekvorm *Raster* bevat lezenswaardige stukken – over sterven – vanuit diverse disciplines. Hoogtepunt is het essay *Vooruitblik* van Bert Keizer die het sterven duidt als iets alledaags. Zoals de vergelijking met het stukvallen van een kopje. Of zoals hij in de openingszinnen van zijn essay stelt: ‘*Ars moriendi*, de Kunst van het Sterven. Kunst? Er kan niet veel aan zijn, want tot nu toe blijkt elke mens het te kunnen.’ Keizer verzet zich tegen de modieuze omgang met de dood, omfloerst als deze is door rituelen, behangen met eschatologische verwachtingen dan wel spiritueel ingeluid door vermeende flitsen van inzicht. ‘Ik heb nooit veel lijn kunnen ont-

dekken in sterfmomenten, afgezien van de omstandigheid dat het eindresultaat altijd hetzelfde was: een dode.’ In nauwelijks zes pagina’s bewijst Keizer niet alleen zijn grote stilistische gaven, maar wederom – net als in zijn boek *Het refrein is Hein* – betoont hij zich in de indringende gevalsbeschrijvingen en de eigen overdenkingen een soort ‘hoofddocent nuchterheid’. Nuchterheid die niet verward mag worden met gevoelloosheid of cynisme – verre van dat: eerder het tegenovergestelde. Keizer schrijft quasi-achteloos, maar zijn proza is tot het uiterste doordacht en geslepen zoals in de slotpassage: ‘... mijn bescheiden ervaring is dat je weerloos ondergeschoffeld wordt, met of zonder spirituele tradities, wel of niet voorbereid, ver vóór of lang ná je tijd, biddend of suffend, peinzend of bluffend,

Foto: Fotostock/Will Datene

denkend of strijdend, lachend of lijdend, nietsvermoedend of brakend, bloedend of slapend, aan het eind van de rit, word je altijd en onherroepelijk, ondergespit.’ Volgende maand verschijnt er van zijn hand het boekenweekgeschenk. (FM)

Keizer B. *Vooruitblik*. *Raster* 2002;99:127-34.

De nier als risicofactor voor hart- en vaatziekten

Verscheidene klinische parameters worden gebruikt om de prognose van een patiënt met hartfalen te bepalen: de ejectiefraction en biochemische maten zoals serumcreatinine en natrium. Verlies van nierfunctie wordt beschouwd als het resultaat van een afgenomen *cardiac output*, maar is met deze parameters pas in een laat stadium vast te stellen. Macroalbuminurie weerspiegelt het bestaan van afgenomen filtratiesnelheid. Onlangs werd duidelijk dat microalbuminurie een symptoom is van hyperfiltratie: het stadium waarin (nog) gezonde nefronen compenseren voor zieke nefronen onder invloed van onder andere het RAAS-systeem. De gunstige effecten van ACE-remming bij hartfalen zouden daarmee niet alleen verklaard kunnen worden vanuit de *remodeling*-theorie, maar ook door de renale protectie van de medicatie. Uit bevolkingsonderzoek (mensen met en zonder hypertensie) en onderzoek van patiënten met een eerste hartinfarct blijkt het verlies van nierfunctie een onafhankelijke risicofactor voor het ontwikkelen van

cardiovasculaire morbiditeit en hartfalen. Nierfunctieverlies werd vastgesteld door bepaling van micro- en macroalbuminurie. Microalbuminurie lijkt daarmee een vroeg symptoom van een gemeenschappelijk pathologisch proces. Microalbuminurie zou dan kunnen dienen als marker voor patiënten die baat hebben bij behandeling met diuretica of ACE-remming. Dat is een belangrijke bevinding, mede gezien de ver-

schillen in respons tussen verschillende etnische groepen op behandeling met antihypertensiva. Voordat deze bevinding leidt tot veranderingen in het geneeskundig beleid is meer onderzoek nodig. De rol van de nier en het RAAS-systeem bij cardiovasculaire ziekten is nog onvoldoende helder, maar dit onderzoek brengt een meer gedifferentieerde behandeling een stapje dichterbij. (HW)

Hillige HL. *Renal risk markers and cardiovascular disease* [Proefschrift]. Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, 2002.

Wetenschap

CWO-weekend

Jaarlijks organiseert de Commissie Wetenschappelijk Onderzoek van het NHG een scholingsweekend. Dit jaar gaat het over zoeken van literatuur op Internet. De deelnemer kent na afloop van dit weekend de fijne kneepjes van het zoeken naar literatuur. Begrippen als *limits* en MESH zullen geen probleem meer vormen. De cursus wordt gehouden op 28 en 29 maart 2003 in Congrescentrum Koningshof te

Veldhoven. De kosten zullen ongeveer € 200,- bedragen. De cursus is geaccrediteerd.

Verder informatie: wjvgeldrop@chello.nl

Vlaamse referatendag

Zaterdag 27 november organiseren de Vlaamse huisartseninstituten en de WVVH voor de vierde keer een eerstelijns-symposium. Het thema is dit keer: *De patiënt centraal*. Informatie over het inzenden van abstracts voor voordrachten is te verkrijgen bij annemarie.ryckaert@wvvh.be